

**ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОГО
СІЛЬСЬКОГО ДУХОВЕНСТВА НА ПОКУТТІ
(КІНЕЦЬ ХІХ – 30-ті рр. ХХ ст.)**

Оксана ДРОГОБИЦЬКА

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», кафедра етнології і археології, вул. Шевченка 57, 76018, Івано-Франківськ, Україна
e-mail: oksanca@meta.ua

У статті проаналізовано громадську діяльність греко-католицького сільського духовенства на Покутті наприкінці ХІХ – 30-х рр. ХХ ст. Автор має на меті з'ясувати основні складові громадської діяльності духовенства у даний період. Розкрито роль священиків та членів їхніх сімей у процесі заснування осередків товариства «Просвіта», жіночих та молодіжних організацій, дитячих садків, сільських хорів та аматорських театральних колективів, в антиалкогольній боротьбі.

Автор наголошує, що представники сільського духовенства значну увагу відводили формуванню національної свідомості серед широких верств населення через відзначення пам'ятних історичних дат, а також сприяли зростанню чисельності української інтелігенції. До найбільш авторитетних душпастирів належали: З. Шухевич, І. Озаркевич, Т. Войнаровський, І. Пісецький, С. Макогонський, О. Осадца, А. Стрільчик. Ці та інші представники кліру користувалися повагою серед місцевого населення і скеровували національний рух у регіоні.

Ключові слова: священики, селяни, громадська діяльність, Покуття.

В статье проанализирована общественная деятельность греко-католического сельского духовенства на Покутье в конце ХІХ – 30-х г. ХХ в. Автор ставит целью исследовать основные составляющие общественной деятельности духовенства в данный период. Раскрыта роль священников и членов их семей в процессе основания ячеек общества «Просвіта», женских и молодежных организаций, детских садиков, сельских хоров и любительских театральных коллективов, в антиалкогольной борьбе.

Автор отмечает, что представители духовенства значительное внимание уделяли формированию национального сознания среди широких слоев населения путем празднования памятных исторических дат, а также способствовали росту численности украинской интеллигенции. Наиболее авторитетными священниками были: С. Шухевич, И. Озаркевич, Т. Войнаровский, И. Писецкий, С. Макогонский, А. Осадца, А. Стрільчик. Эти и другие представители клира пользовались уважением среди местного населения и направляли национальное движение в регионе.

Ключевые слова: священники, крестьяне, общественная деятельность, Покуття.

The article analyzes the public activity of the Greek Catholic rural clergy at Pokuttya at the end of ХІХth – 30th years of the ХХ century. The author aims to find out the main components of the clergy's social activities during this period. The important influence of the clergyman on the daily life of the village community was noted. The author claims that the priest belonged to

the most respected people in the village and his residence was always at the center of attention of the believers. Often he served as a judge and resolved domestic conflicts among peasants, defending their interests in the authorities.

The role of priests and their family members in the process of establishing “Prosvita” community centers, women's and youth organizations, kindergartens, village choirs and amateur theater groups is disclosed. On the basis of readers, the clergy organized courses for non-literate, various circles, speeches, conversations, lectures, etc.

The clergy Pokuttya conducted an active struggle against alcoholism. Priests or members of their families usually performed as rural doctors. In an effort to raise the peasants' economic standard of living, they contributed to the development of Ukrainian cooperation.

The author emphasizes that the representatives of the rural clergy devoted considerable attention to the formation of national consciousness among the general population due to the commemoration of historical dates, and also contributed to the growth of the number of Ukrainian intellectuals.

They made a significant contribution to the process of cultural-educational and socio-economic revival of Pokuttia at the end of XIXth – 30th years of the XX century. The most authoritative pastors belonged to Z. Shukhevych, I. Ozarkevich, T. Voynarovsky, I. Pysetsky, S. Makogonsky, O. Osadz, A. Strelchik. These and other clerical representatives enjoyed respect among the local population, influenced the community's decision on important issues, and directed the national movement in the region.

Key words: *priests, peasants, public activity, Pokuttya.*

Греко-католицьке сільське духовенство кінця XIX – 30-х рр. XX ст. відзначалося активною громадською позицією, спрямованою на піднесення культурно-освітнього та соціально-економічного рівня галицького села. Вагому роль у цих процесах відіграли священики, які проводили свою душпастирську діяльність у селах Покуття.

Проблема громадської діяльності духовенства у вказаному регіоні частково висвітлена у публікаціях А. Королька¹, Р. Делятинського та Р. Рибчина², Н. Винник³, М. Буджака⁴, а також у краєзнавчих виданнях В. Бабія⁵, Б. Купчинського⁶, В. Марчука⁷. Однак, основу нашого дослідження

¹ Королько А. Культурно-просвітницька і громадсько-політична діяльність о. Івана Озаркевича (1826 – 1903) в контексті українського національного відродження // Питання історії України. 2013. Т. 16. С. 37 – 44.

² Делятинський Р., Рибчин Р. Отець Володимир Коропецький (1892 – 1964): штрихи до портрета // Покуття – колыска українського національного державотворення. Матеріали VII науково-краєзнавчої конференції (у рамках проведення IX обласного відкритого фестивалю аматорського мистецтва «Покутські джерела»), м. Тисмениця, 14 вересня 2018 р. / за наукової редакції І. Федоришина та А. Королька. Тисмениця; Івано-Франківськ, 2018. С. 198 – 207.

³ Винник Н. Греко-католицьке духівництво в структурі етнонаціональних трансформацій: покутський простір у міжвоєнний період // Покуття – колыска українського національного державотворення. С. 182 – 185.

⁴ Буджак М. Отець Микола Бачинський – першозасівач просвітньої ниви // Покуття – колыска українського національного державотворення. С. 363 – 368.

⁵ Бабій В., Мулярчик В., Шлемкевич І. Серафінці: п'ять віків. Івано-Франківськ, 2000. 134 с.; Бабій В., Мулярчик В., Мулярчик М. Серафінці (Янгорів): етнографічний нарис. Івано-Франківськ, 2000. 143 с.

становлять спогади сучасників (здебільшого представників діаспори), а саме: Д. Гевка⁸, М. Голинського⁹, М. Логази¹⁰, Т. Мацьківа¹¹, М. Чемного¹² та інших. Чимало цінної інформації вдалося почерпнути із мемуарного збірника «Городенщина», який вміщує статті і нариси, присвячені як окремим населеним пунктам, так і відомим персоналіям, в тому числі і священикам¹³.

Маючи на меті з'ясувати основні складові громадської діяльності духовенства на Покутті, вважаємо за доцільне насамперед наголосити на вагомій ролі священнослужителя у повсякденному житті сільської громади. Священик безперечно належав до найбільш шанованих осіб у селі, а його оселя завжди перебувала у центрі уваги вірян. Парох, як правило, входив до громадської ради – найвищого органу місцевої влади, очолюваного війтом. До того ж йому часто доводилося відігравати роль судді і вирішувати побутові конфлікти між парафіянами. Душпастирі відстоювали інтереси селян у представницьких органах влади. Наприклад, активним громадсько-політичним діячем проявив себе парох с. Белелуя Снятинського повіту о. Іван Озаркевич (1826 – 1903): він двічі обирався депутатом Галицького крайового сейму і тричі австрійського парламенту, де очолював Руський (Український) клуб¹⁴.

Окремі представники кліру організували низку культурно-просвітніх осередків на Покутті. Так, з ініціативи о. Зенона Шухевича та посла Василя Цалковського у 1885 р. у Тишківцях вперше в Городенківському повіті засновано читальню «Просвіти» ім. Св. Володимира¹⁵. Священик очолював дане товариство у 1885 – 1914 рр.¹⁶ Варто зазначити, що у міжвоєнний період Тишківці було єдиним селом на Городенківщині, яке мало аж чотири читальні у власних будинках¹⁷. На культурно-освітній ниві відзначилися і інші душпастирі цього повіту. Зокрема, ініціатором заснування осередку «Просвіти» у с. Торговиця був о. Аллоїз Олесницький, який 16 лютого 1895 р. звернувся до матірної «Просвіти» у Львові, щоб йому надіслали

⁶ Купчинський Б. Вікно. Історія села від найдавніших часів до наших днів. Івано-Франківськ: Сіверсія, 2001. 360 с.; Купчинський Б. Історія Тишківців (в датах, подіях і фактах). Коломия: Вік, 1994. 256 с.

⁷ Марчук В., Марчук Г., Марчук Н. Торговиця. Сторінки історії. Івано-Франківськ, 2010. 320 с.

⁸ Гевко Д. Поточище: 3 бувальщини нашого села. Торонто, 1975. 88 с.

⁹ Голинський М. Спогади. URL: <http://www.ukrcenter.com> /Література/Михайло-Голинський/25833-2/Спогади. (дата звернення: 10.07.2018).

¹⁰ Логаза М. Таке то в нас життя: Спогади – промови – есеї – коментарі – вибране про охорону здоров'я. Сиракюзи, Нью-Йорк, 1985. 352 с.

¹¹ Мацьків Т. З-над Дністра на канадські прерії: Мій життєвий шлях. Едмонтон, 1963. 208 с.

¹² Чемний М. Потоптані мрії. Детройт, 1969. 207 с.

¹³ Городенщина: Історично-мемуарний збірник. Нью-Йорк – Торонто – Вінніпег, 1978. 864 с.

¹⁴ Королько А. Культурно-просвітницька і громадсько-політична діяльність о. Івана Озаркевича. С. 38.

¹⁵ Купчинський Б. Історія Тишківців. С. 76.

¹⁶ Там само. С.77.

¹⁷ Городенщина: Історично-мемуарний збірник. С. 262.

примірники Статуту для затвердження у Намісництві нового осередку¹⁸. Парох с. Городниця Василь Попович очолював місцеву читальню, а його діти брали активну участь у громадській роботі¹⁹. У с. Петрові засновником і довголітнім головою «Просвіти» виступав о. Орест Рибіцький²⁰. Священик с. Підвербці (у 1908 – 1933 рр.) Іван Онуцький, який, за свідченням сучасника, був «правдивим духовним батьком своїх парохіян», заснував читальню «Просвіта», а у 1930 р. гурток «Рідної школи»²¹. Він заохочував селян до читання, позичаючи їм книги із власної бібліотеки, яка налічувала 4 тис. томів²². Як писав у своїх спогадах М. Озарук, «це найбільша приватна книгозбірня, яку мені доводилося коли-небудь бачити»²³.

На базі читалень духовенство за участі інших представників сільської інтелігенції, здебільшого вчителів, організовувало курси для неписьменних, самоосвітні гуртки, виступи із рефератами, бесіди, лекції із використанням технічних засобів, голосні читання тощо. Наприклад, відомо, що о. М. Дурделло у с. Хом'яківка Товмацького повіту пояснював селянам їхні права та основи австрійського законодавства²⁴. Активно працював на просвітянській ниві парох с. Побережжя Станиславівського повіту о. О. Шараневич²⁵. Варто згадати і душпастиря с. Марківці Товмацького повіту о. Микитина, який за словами сучасників, «був щирий український патріот та організатор різних заходів у селі»²⁶.

Дружини священиків у свою чергу також брали активну участь у культурно-просвітницькому русі. Перше сільське жіноче товариство було засноване під керівництвом Емілії та Ольги Шухевич (дружини та доньки о. Зенона) у Тишківцях (1894 р.)²⁷. Дружина о. Миколи Луцького, довголітнього пароха Серафинець Городенківського повіту, працювала не тільки у місцевому гуртку «Союзу українок», але і певний час очолювала філію цієї організації у Городенці²⁸. У с. Видинів Снятинського повіту

¹⁸ Марчук В. Торговиця. С. 73.

¹⁹ Городенщина: Історично-мемуарний збірник. С. 281.

²⁰ Там само. С. 769.

²¹ Там само. С. 769.

²² Там само. С. 769.

²³ Там само. С. 769.

²⁴ Чемний М. Потоптані мрії. С. 19.

²⁵ Мацьків Т. З-над Дністра на канадські прерії. С. 18.

²⁶ Після поразки національно-визвольних змагань 1918 – 1921 рр. польська поліція розшукувала о. Микитина. Він переховувався у лісі, а відтак захворів на запалення легень і помер весною 1922 р. (Буртик П. Книга Марківців (Оповідково-краєзнавчий літопис). Вінніпег – Івано-Франківськ, 2007. С. 100, 101).

²⁷ Купчинський Б. Історія Тишківців. С. 87.

²⁸ Бабій В. Серафинці: п'ять віків. С. 15; Городенщина: Історично-мемуарний збірник. С. 666.

довголітньою головою товариства була дружина місцевого пароха Анна Завицька²⁹.

Сільське духовенство сприяло розвитку молодіжних організацій на зразок «Сокола», «Пласту» тощо. І хоча статут «Січі» забороняв особам духовного сану входити до цього товариства, чимало парохів підтримували січовий рух. Оселі священників часто були осередками зібрання суспільно активної молоді. Наприклад, до о. В. Поповича навідувалися учні Городенківської гімназії, де навчалися і його діти³⁰. Відомий оперний співак М. Голинський у спогадах писав, що в молоді роки перебував під сильним впливом свого опікуна Олександра Осадци, пароха с. Вікно Городенківського повіту³¹.

Представники кліру сприяли зростанню чисельності української інтелігенції, заохочуючи селян віддавати дітей на навчання у середні та вищі навчальні заклади³². Відомим меценатом був о. Климентій Кульчицький із с. Підпечари Товмацького повіту, який не тільки заснував у Станиславові бурсу для бідних учнів, але й сам приватно готував їх до навчання у гімназії³³. Чимало коштів і зусиль вклав в освіту сільських дітей парох с. Миловання цього ж повіту Микола Бачинський, який дбав про діяльність місцевої господарської школи³⁴. Він особисто проводив курс для неграмотних у парафії і пропагував цю справу по інших селах³⁵.

Цікавим є приклад с. Серафинець, яке було чи не найбільш свідомим селом Городенківського повіту. Колись місцеві мешканці жартували, що у них на кожній печі сидить гімназист³⁶. Ще до Першої світової війни до гімназії ходило близько 60 місцевих хлопців, а в 1905 і 1906 рр. село утримувало в Коломиї власну бурсу³⁷. Загалом від 1850 до 1939 р. з цього населеного пункту вийшло понад 50 вчителів, 14 священників і ченців, 5 лікарів та 10 фельдшерів, 3 юристи³⁸.

Сільські священники, а також члени їхньої родин вели активну боротьбу за українське шкільництво. Зокрема, у звіті Станиславівського повітового

²⁹ Бажанський М. Краса Снятинщини: ріки, потоки, ліси, луки, сади, міста і села та висока матеріальна і духовна культура їхніх жителів: гаслова кнциклопедія. Дітройт, 1982. С. 33.

³⁰ Городенщина: Історично-мемуарний збірник. С. 663.

³¹ URL: <http://www.ukrcenter.com> /Література/Михайло-Голинський/25833-2/Спогади. (дата звернення: 10.07.2018).

³² Заячківська-Михальчук Г. Заручниця імперії (спогади політв'язня). Львів, 2009. С. 8.

³³ Логаза М. Таке то в нас життя. С. 16.

³⁴ Макух І. На народній службі: Спогади. Київ, 2001. С. 57; Малицька К. З побуту в Милованню. Львів, 1926. С.12.

³⁵ Макух І. Памяти щирого прихильника селянської освіти (В першу річницю смерті) // Український вісник. 1921. 18 березня. Ч. 43. С. 2–3.

³⁶ Бабій В., Мулярчик В., Мулярчик М. Серафинці (Янгорів): етнографічний нарис. С. 124.

³⁷ Городенщина: Історично-мемуарний збірник. С. 262.

³⁸ Бабій В., Мулярчик В., Шлемкевич І. Серафинці: п'ять віків. С. 62.

староства зазначено, що 1 березня 1925 р. під час богослужіння у с. Палагичі Товмацького повіту священник з с. Остриня агітував парафіян підписувати декларації на підтримку української мови навчання³⁹. Можна навести ще один промовистий приклад, пов'язаний із о. З. Шухевичем. Селяни Тишківців, очолювані своїм парохом, 31 грудня 1924 р. зуміли відстояти право викладання у школі українською мовою. Вранці вони організовано (на понад 300 санях!) прибули до будинку староства у Городенці для того, щоб легалізувати свої підписи на шкільних деклараціях⁴⁰. Крім цього, родина Шухевичів подбала про проект для нової сільської школи, яка розпочала навчання у 1936 р⁴¹.

Не залишалися поза увагою священнослужителів та членів їхніх родин питання, пов'язані із дошкільною освітою. Так, з ініціативи Ольги Шухевич у Тишківцях 1891 р. організовано ясла-садок, де вона навчала малюків співати, танцювати, читати і писати. Вже у 1894 р. там за рахунок церкви і жіночого товариства утримувалося 140 дітей⁴².

Окрему проблему, пов'язану із громадським побутом представників кліру, становить діяльність, спрямована на організацію сільських хорів та театральних гуртків. У даному напрямку роботи парохам також допомагали їхні дружини та діти. Наприклад, 3 травня 1892 р. на свято знесення панщини у Тишківцях під керівництвом О. Шухевич в оселі священника відбулася прем'єра опери “Коза Дереза” М. Лисенка. У ній взяли участь діти віком 9 – 14 років⁴³. Син пароха с. Олієво-Королівка Городенківського повіту Степан Лабач організував хор при читальні⁴⁴, а у Поточищі театральним колективом керував син місцевого священнослужителя Роман Макогонський⁴⁵.

Представники духовенства значну увагу відводили формуванню національної свідомості серед широких верств населення через відзначення пам'ятних історичних дат. Зокрема, у Городенці на святі приуроченому до 100-річчя народження Маркіяна Шашкевича 26 грудня 1911 р. урочисте богослужіння відправив о. З. Шухевич, а о. І. Пісецький з Корнева виголосив

³⁹ Місячні звіти повітових староств про політичну ситуацію в повітах за січень – березень 1925 р. // ДАІФО (Державний архів Івано-Франківської області). Ф. 2. Оп.1. Спр. 259. Арк. 144 зв.

⁴⁰ Городенщина: Історично-мемуарний збірник. С. 194.

⁴¹ Респондент Кульчинський Іван Васильович, 1930 р. н. Освіта: вища педагогічна, працював вчителем історії. Народився у с. Тишківці (тепер Городенківського району Івано-Франківської обл.). Проживає у с. Тишківці, вул. М. Шашкевича 4. Записано у с. Тишківці Дрогобицькою О.Я. 1 липня 2017 р.

⁴² Кулчинський Б. Історія Тишківців. С. 87.

⁴³ Там само. С. 80.

⁴⁴ Городенщина: Історично-мемуарний збірник. С. 283.

⁴⁵ Гевко Д. Поточище: 3 бувальщини нашого села. С. 34.

відповідну проповідь. Ввечері відбувся концерт, на якому з патріотичною промовою виступав о. А. Стрільчик⁴⁶.

Варто наголосити, що І. Пісецький відзначався надзвичайною громадською активністю, у часи Західно-Української Народної Республіки був головою повітової Української Національної Ради. Як писав І. Васишин, «після упадку української держави він був ініціатором і промотором усяких українських акцій у повіті, а двері його гостинного дому були широко відкриті для кожного, хто в українському житті повіту відігравав яку небудь роллю»⁴⁷. Якщо пароха містечка Чернелиці о. В. Добрянського називали златоустим у релігійних проповідях, то о. І. Пісецького – у національно-патріотичних⁴⁸. Він також належав до четвірки світських священників-місіонерів (о. В. Добрянський – парох Чернелиці, о. М. Луцький – парох Серафинець та о. А. Базилевич – парох Поточища), які з своїми проповідями об'їздили чимало покутських сіл⁴⁹.

У Корневі о. І. Пісецький за рік звів просторий Народний дім (1925 р.). На будівництво громада витратила кошти із добровільного оподаткування від кожного морга землі і з великодньої збірки, яку провела місцева молодь (за давнім звичаєм парубки ходили у великодній понеділок обливати дівчат і за це отримували писанки, однак цього разу вони замість писанок брали звичайні яйця, від продажу яких отримали 500 злотих)⁵⁰. До благочинної діяльності священник залучав навіть членів сім'ї. Так, під час Різдвяних свят він організував хор з власних дітей (а мав їх семеро) і об'їздив усі сусідні села, віддавши заколядовані кошти на завершення будівництва⁵¹.

Духовенство Покуття вело активну боротьбу проти алкоголізму, організовуючи філії товариства «Відродження», братства тверезості, чайні вечори, символічні похорони горілки тощо. Наприклад, 1907 р. у Тишківцях під керівництвом о. З. Шухевича відновило діяльність товариство «Боротьби з алкоголем». Тоді клятву на Євангелії дало 369 селян⁵². У 1909 р. товариство почало називатися «Золотим Братством Тверезості» і нараховувало вже 736 членів⁵³. У с. Остриня Товмацького повіту активну роботу проводив о. Григорій Зінько, який у 1921 р. домігся, щоб корчма і крамниця, власником якої був єврей, після торгів перейшла у руки «Просвіти»⁵⁴. Стараннями о. С.

⁴⁶ Городенщина: Історично-мемуарний збірник. С. 133.

⁴⁷ Там само. С. 183.

⁴⁸ Там само. С. 473.

⁴⁹ Там само. С. 590.

⁵⁰ Там само. С. 509.

⁵¹ Там само. С. 184.

⁵² Купчинський Б. Історія Тишківців. С.106.

⁵³ Там само. С.107.

⁵⁴ Ганчак В. З історії освіти Тлумаччини. Том 3. Івано-Франківськ, 2010. С. 13.

Макогонського у Поточищі до корчми заходили тільки самі п'яниці і то крадькома⁵⁵. Показовими у цьому плані є і спогади М. Голинського про с. Вербівці: «Село моє було невелике, не було в ньому великих багатців, але було воно морально і фізично здоровим! Був час, що ціле село присягло і нічого не пило. А по появі «січей» все село належало до «Січі». Тому що село нічого не пило, то й корчма не мала що робити між «тверезими», і село закупило у орендаря корчму для кооперативи на склад збіжжя»⁵⁶.

Результат такої наполегливої антиалкогольної кампанії був вражаючим. Якщо після Першої світової війни в кожному селі діяла як мінімум одна корчма, то перед Другою світовою війною на 14 сіл Західної Городенківщини залишилося усього два таких заклади⁵⁷.

Через брак медиків часто священики чи члени їхніх сімей виконували функції сільських лікарів. Із розповідей респондентів відомо, що Ольга Шухевич у Тишківцях надавала першу медичну допомогу місцевим селянам⁵⁸. Своєрідна лікарня діяла у домі о. І. Онуцького з с. Підвербці⁵⁹. Особливо варто відзначити, що така допомога здійснювалася безкоштовно, у той час як виклик фахового медика тягнув за собою чималі витрати.

Намагаючись підняти економічний рівень життя селян, священики сприяли розвитку української кооперації. Наприклад, у Чернелиці о. В. Добрянський заснував одну із перших у повіті кооператив «Згода», в якій був головою Наглядової ради і книговодом⁶⁰. Священик В. Коропецький опікувався кооперативами у селах Олешеві та Буківній Товмацького повіту⁶¹, а парох с. Живачів Городенківського повіту І. Однорог заклав при читальні «Просвіти» касу Райффайзена і зерновий шпихлір, щоб незаможні селяни легше переносили т.зв. передновок⁶². Чимало кредитних і споживчих спілок, кооперативів постало на Коломийщині та Товмаччині завдяки старанням о. М. Бачинського⁶³.

З метою раціоналізації селянських господарств духовенство Покуття підтримувало товариство «Сільський господар». Для покращення

⁵⁵ Гевко Д. Поточище: 3 бувальщини нашого села. С. 26.

⁵⁶ URL: <http://www.ukrcenter.com> /Література/Михайло-Голинський/25833-2/Спогади. (дата звернення: 10.07.2018).

⁵⁷ Городенщина: Історично-мемуарний збірник. С. 769.

⁵⁸ Респондент Кульчинський Іван Васильович, 1930 р. н.; Респондент Романиця (Дідич) Олександра Іванівна, 1928 р. н. Освіта: 7 класів, працювала на фермі, у школі. Народилася у с. Тишківці (тепер Городенківського району Івано-Франківської обл.). Проживає у с. Тишківці, вул. Незалежності 21. Записано у с. Тишківці Дрогобицькою О. Я. 1 липня 2017 р.

⁵⁹ Городенщина: Історично-мемуарний збірник. С. 769 – 770.

⁶⁰ Там само. С. 182 – 183.

⁶¹ Делятинський Р., Рибчин Р. Отець Володимир Коропецький (1892 – 1964). С. 204.

⁶² Городенщина: Історично-мемуарний збірник. С. 182.

⁶³ Буджак М. Отець Микола Бачинський – першозасівач просвітньої ниви. С. 365.

матеріального становища селян окремі душпастирі проводили парцеляцію панських маєтків. Цією справою у Коломийському та Городенківському повітах активно займався о. Т. Войнаровський, який розпарцелював близько 40 тис. моргів землі⁶⁴. Завдяки старанням о. Зенона Шепаровича селяни с. Колодіївка закупили у 1910 р. 1200 моргів⁶⁵. Промовистим є приклад парцеляції 1894 р. у с. Тишківці, коли за всебічної підтримки о. З. Шухевича, в тому числі і матеріальної (багатом безземельним господарям він позичив гроші без відсотків), селяни купили поле у дідича Давида Абрагамовича⁶⁶. Тоді ж священник та його брат, адвокат М. Шухевич, зуміли повернути значну частину позики, яку село давало на воєнні цілі ще під час Австро-Пруської війни 1866 р. За ці кошти викуплено 110 моргів поля, яке отримало назву «Гмінне поле». На ньому утворено громадське пасовище для овець, де знаходилися велика кошара та будинок для пастухів. У результаті парцеляції понад 100 сімей почали господарювати на 15 – 20 моргах, а в повіті закріпився вислів: «Тишківці – це багацьке село»⁶⁷.

З тих часів збереглася пісня:

...Нема села славнішого,
Тай понад Тишківці,
Розкупили панське поле,
Й випасають вівці...⁶⁸.

Цікаво, що о. Зенон не один раз їздив до Відня, щоб повернути згадану позику і все-таки домігся свого. З цілого Станиславівського воєводства цю позику повернуто тільки Тишківцям⁶⁹. До того ж, він завадив польській колонізації села, адже дідич спочатку планував продати свій фільварок «Антонівку» і 100 моргів власного поля польським переселенцям. Однак священник при активній підтримці адвоката Теофіла Окуневського зумів переконати селян, щоб вони самі розкупили землю⁷⁰.

Деякі душпастирі розгортали свою роботу у різних напрямках, намагаючись впливати на усі ділянки суспільно-політичного, культурно-освітнього і соціально-економічного життя сільської громади. До таких насамперед належав парох с. Вікно о. О. Осадца. Він був засновником і керівником «Братства Святої Тверезості» (від 1896 р.), «Просвіти» (1900 –

⁶⁴ Войнаровський Т. Спогади з мого життя // Історичні постаті Галичини XIX – XX ст. Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1961. С. 22 – 23; Сохоцький І. Що дали греко-католицька Церква й духовенство українському народові. Філадельфія, 1951. С. 75.

⁶⁵ Альманах Станиславівської землі. Нью-Йорк – Торонто – Мюнхен, 1975. Т. 1. С. 713.

⁶⁶ Купчинський Б. Історія Тишківців. С. 87.

⁶⁷ Там само. С. 88.

⁶⁸ Там само. С. 88.

⁶⁹ Там само. С. 64.

⁷⁰ Там само. С. 87.

1939), кооперативи «Надія» (1927 – 1939), товариства «Відродження» (1927 – 1939), активно підтримував «Рідну Школу», «Луг» та ін. Своєю невтомною працею парох здобув великий авторитет серед мешканців Вікна і навколишніх сіл, тому церква завжди була наповнена вірними⁷¹. Крім цього, він намагався бути зразковим господарем, садівником і пасічником, щоб на власному прикладі демонструвати новинки агротехніки. Пропагуючи садівництво, о. О. Осадца зобов'язував новостворені молоді сім'ї засаджувати свої присадибні ділянки фруктовими деревами. З метою викорінення алкоголізму священник заохочував наречених під час вінчання присягати не вживати алкогольних напоїв⁷². Він же заборонив селянам справляти весілля впродовж цілого тижня, скоротивши святкування до 1 – 2 днів⁷³.

Священики, які відзначалися активною громадською позицією, зазнали переслідувань у ході «пацифікації» 1930 р. Так, 2 жовтня 1930 р. польська поліція проводила пацифікацію у с. Стрільче. Не оминула вона і домівки місцевого пароха А. Стрільчика, де було знищено не лише побутові речі, одяг, а й парафіяльну канцелярію разом із книгами і документами⁷⁴. Та найбільше у ході «пацифікації» постраждало майно і будинок о. І. Пісецького, тому священник змушений був шукати тимчасовий притулок у своїх парафіян⁷⁵.

Таким чином, представники сільського духовенства здійснили вагомий внесок у процес культурно-освітнього і соціально-економічного відродження Покуття наприкінці ХІХ – 30-х рр. ХХ ст. Серед найбільш авторитетних душпастирів виділяємо оо. З. Шухевича, І. Озаркевича, Т. Войнаровського, І. Пісецького, С. Макогонського, О. Осадцу, А. Стрільчика. Ці та інші представники кліру користувалися повагою серед місцевого населення, впливали на рішення громади стосовно важливих питань, а відтак і скеровували національний рух у регіоні. Ведучи боротьбу за піднесення рівня життя селян, священнослужителі та члени їхніх сімей використовували різні форми роботи: від проведення звичайних бесід, повчальних проповідей чи реферативних виступів до організації цілих товариств, кооперативних установ, аматорських театральних чи хорових колективів.

⁷¹ Купчинський Б. Вікно. Історія села. С. 142.

⁷² Там само. С. 143.

⁷³ Там само. С. 167.

⁷⁴ Городенщина: Історично-мемуарний збірник. С. 218.

⁷⁵ Там само. С. 588.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Респондент Кульчинський Іван Васильович, 1930 р. н. Освіта: вища педагогічна, працював вчителем історії. Народився у с. Тишківці (тепер Городенківського району Івано-Франківської обл.). Проживає у с. Тишківці, вул. М. Шашкевича 4. Записано у с. Тишківці Дрогобицькою О.Я. 1 липня 2017 р.
2. Респондент Романиця (Дідич) Олександра Іванівна, 1928 р. н. Освіта: 7 класів, працювала на фермі, у школі. Народилася у с. Тишківці (тепер Городенківського району Івано-Франківської обл.). Проживає у с. Тишківці, вул. Незалежності 21. Записано у с. Тишківці Дрогобицькою О. Я. 1 липня 2017 р.
3. Державний архів Івано-Франківської області, ф. 2, оп.1, спр. 259, 308 арк.
4. Альманах Станиславівської землі. – Нью-Йорк – Торонто – Мюнхен, 1975. – Т. 1 – 915 с.
5. Бабій В., Мулярчик В., Шлемкевич І. Серафінці: п'ять віків / В. Бабій, В. Мулярчик, І. Шлемкевич. – Івано-Франківськ: Сіверсія, 2000. – 134 с.
6. Бабій В., Мулярчик В., Мулярчик М. Серафінці (Янгорів): етнографічний нарис / В. Бабій, В. Мулярчик, М. Мулярчик. – Івано-Франківськ: Сіверсія, 2000. – 143 с.
7. Бажанський М. Краса Снятинщини: ріки, потоки, ліси, луки, сади, міста і села та висока матеріальна і духовна культура їхніх жителів: гаслова кнциклопедія / М. Бажанський. – Дітройт, 1982. – 272 с.
8. Буджак М. Отець Микола Бачинський – першозасівач просвітньої ниви / М. Буджак // Покуття – колиска українського національного державотворення. Матеріали VII науково-краєзнавчої конференції (у рамках проведення IX обласного відкритого фестивалю аматорського мистецтва «Покутські джерела»), м. Тисмениця, 14 вересня 2018 р. / за наукової редакції І. Федоришина та А. Королька. – Тисмениця; Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2018. – С. 363 – 368.
9. Буртик П. Книга Марківців (Оповідково-краєзнавчий літопис) / П. Буртик. – Вінніпег – Івано-Франківськ: Тіповіт, 2007. – 224 с.
10. Винник Н. Греко-католицьке духовництво в структурі етнонаціональних трансформацій: покутський простір у міжвоєнний період / Н. Винник // Покуття – колиска українського національного державотворення. Матеріали VII науково-краєзнавчої конференції (у рамках проведення IX обласного відкритого фестивалю аматорського мистецтва «Покутські джерела»), м. Тисмениця, 14 вересня 2018 р. / за наукової редакції І. Федоришина та А. Королька. – Тисмениця; Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2018. – С. 182 – 185.
11. Войнаровський Т. Спогади з мого життя / Т. Войнаровський // Історичні постаті Галичини XIX – XX ст. – Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1961. – С. 11 – 75.
12. Ганчак В. З історії освіти Тлумаччини. Том 3 / В. Ганчак. – Івано-Франківськ: видавець Третяк І.Я., 2010. – 648 с.
13. Гевко Д. Поточище: З бувальщини нашого села / Д. Гевко. – Торонто, в-во «Поточище», 1975. – 88 с.
14. Голинський М. Спогади. URL: <http://www.ukrcenter.com> /Література/Михайло-Голинський/25833-2/Спогади. (дата звернення: 10.07.2018).
15. Городенщина: Історично-мемуарний збірник. – Нью-Йорк – Торонто – Вінніпег, 1978. – 864 с.
16. Делятинський Р., Рибчин Р. Отець Володимир Коропецький (1892 – 1964): штрихи до портрета / Р. Делятинський, Р. Рибчин // Покуття – колиска українського національного

державотворення. Матеріали VII науково-красознавчої конференції (у рамках проведення IX обласного відкритого фестивалю аматорського мистецтва «Покутські джерела»), м. Тисмениця, 14 вересня 2018 р. / за наукової редакції І. Федоришина та А. Королька. – Тисмениця; Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2018. – С. 198 – 207.

17. Заячківська-Михальчук Г. Заручниця імперії (спогади політв'язня) / Г. Заячківська-Михальчук. – Львів: Видавництво Тараса Сороки, 2009. – 204 с.

18. Королько А. Культурно-просвітницька і громадсько-політична діяльність о. Івана Озаркевича (1826 – 1903) в контексті українського національного відродження / А. Королько // Питання історії України. – 2013. – Т. 16. – С. 37 – 44.

19. Купчинський Б. Вікно. Історія села від найдавніших часів до наших днів / Б. Купчинський. – Івано-Франківськ: Сіверсія, 2001. – 360 с.

20. Купчинський Б. Історія Тишківців (в датах, подіях і фактах) / Б. Купчинський. – Коломия: Вік, 1994. – 256 с.

21. Логаза М. Таке то в нас життя: Спогади – промови – есеї – коментарі – вибране про охорону здоров'я / М. Логаза. – Сиракюзи, Нью-Йорк: Украпринт, 1985. – 352 с.

22. Макух І. На народній службі: Спогади / І. Макух. – Київ: Основні цінності, 2001. – 572 с.

23. Макух І. Памяти щирого прихильника селянської освіти (В першу річницю смерті) / І. Макух // Український вісник. – 1921. – 18 березня. – Ч. 43. – С. 2–3.

24. Малицька К. З побуту в Милованню / К. Малицька. – Львів, 1926. – 24 с.

25. Марчук В., Марчук Г., Марчук Н. Торговиця. Сторінки історії / В. Марчук, Г. Марчук, Н. Марчук. – Івано-Франківськ: ЛІК, 2010. – 320 с.

26. Мацьків Т. З-над Дністра на канадські прерії: Мій життєвий шлях / Т. Мацьків. – Едмонтон, 1963. – 208 с.

27. Сохоцький І. Що дали греко-католицька Церква й духовенство українському народові / І. Сохоцький. – Філадельфія, 1951. – 105 с.

28. Чемний М. Потоптані мрії / Михайло Чемний. – Детройт: Накладом автора, 1969. – 207 с.

REFERENCES

1. Respondent Kulchynskiy Ivan Vasylovych, 1930 r. n. Osvita: vyshcha pedahohichna, pratsiuvav vchytalem istorii. Narodysia u s. Tyshkivtsi (teper Horodenkivskoho raionu Ivano-Frankivskoi obl.). Prozhyvaie u s. Tyshkivtsi, vul. M. Shashkevycha 4. Zapysano u s. Tyshkivtsi Drohobyt'skoiu O.Ya. 1 lyunia 2017 r.

2. Respondent Romanytsia (Didych) Oleksandra Ivanivna, 1928 r. n. Osvita: 7 klasiv, pratsiuvala na fermi, u shkoli. Narodylasia u s. Tyshkivtsi (teper Horodenkivskoho raionu Ivano-Frankivskoi obl.). Prozhyvaie u s. Tyshkivtsi, vul. Nezalezhnosti 21. Zapysano u s. Tyshkivtsi Drohobyt'skoiu O. Ya. 1 lyunia 2017 r.

3. Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti, f. 2, op.1, spr. 259, 308 ark.

4. Almanakh Stanyslavivskoi zemli. – Niu-York – Toronto – Miunkhen, 1975. – Т. 1 – 915 s.

5. Babii V., Muliarchyk V., Shlemkevych I. Serafyntsi: piat vikiv / V. Babii, V. Muliarchyk, I. Shlemkevych. – Ivano-Frankivsk: Siversiia, 2000. – 134 s.

6. Babii V., Muliarchyk V., Muliarchyk M. Serafyntsi (Ianhoriv): etnohrafichniy narys / V. Babii, V. Muliarchyk, M. Muliarchyk. – Ivano-Frankivsk: Siversiia, 2000. – 143 s.

7. Bazhanskyi M. Krasa Sniatynshchyny: riky, potoky, lisy, luhy, sady, mista i sela ta vysoka materialna i dukhovana kultura yikhnikh zhyteliv: haslova kntsyklopediia / M. Bazhanskyi. – Ditroit, 1982. – 272 s.
8. Budzhak M. Otets Mykola Bachynskyi – pershozasivach prosvitnoi nyvy / M. Budzhak // Pokuttia – kolyska ukrainskoho natsionalnogo derzhavotvorennia. Materialy VII naukovokraieznavchoi konferentsii (u ramkakh provedennia IKh oblasnogo vidkrytoho festyvaliu amatorskoho mystetstva “Pokutski dzherela”), m. Tysmenytsia, 14 veresnia 2018 r. / za naukovoї redaktsii I. Fedoryshyna ta A. Korolka. – Tysmenytsia; Ivano-Frankivsk: Lileia-NV, 2018. – S. 363 – 368.
9. Burtyk P. Knyha Markivtsiv (Opovidkovo-kraieznavchyi litopys) / P. Burtyk. – Vinnipeg – Ivano-Frankivsk: Tipovit, 2007. – 224 s.
10. Vynnyk N. Hreko-katolytske dukhivnytstvo v strukturі etnonatsionalnykh transformatsii: pokutskyi prostir u mizhvoiennyi period / N. Vynnyk // Pokuttia – kolyska ukrainskoho natsionalnogo derzhavotvorennia. Materialy VII naukovokraieznavchoi konferentsii (u ramkakh provedennia IKh oblasnogo vidkrytoho festyvaliu amatorskoho mystetstva «Pokutski dzherela»), m. Tysmenytsia, 14 veresnia 2018 r. / za naukovoї redaktsii I. Fedoryshyna ta A. Korolka. – Tysmenytsia; Ivano-Frankivsk: Lileia-NV, 2018. – S. 182 – 185.
11. Voinarovskiy T. Spohady z moho zhyttia / T. Voinarovskiy // Istorychni postati Halychyny KhIKh – KhKh st. – Niu-York – Paryzh – Sidnei – Toronto, 1961. – S. 11 – 75.
12. Hanchak V. Z istorii osvity Tlumachchyny. Tom 3 / V. Hanchak. – Ivano-Frankivsk: vydavets Tretiak I.Ia., 2010. – 648 s.
13. Hevko D. Potochyshe: Z buvalshchyny nashoho sela / D. Hevko. – Toronto, v-vo «Potochyshe», 1975. – 88 s.
14. Holynskiy M. Spohady. URL: [http://www.ukrcenter.com /Literatura/Mykhailo-Holynskiy/25833-2/Spohady](http://www.ukrcenter.com/Literatura/Mykhailo-Holynskiy/25833-2/Spohady). (data zvernennia: 10.07.2018).
15. Horodenshchyna: Istorychno-memuarnyi zbirnyk. – Niu-York – Toronto – Vinnipeg, 1978. – 864 s.
16. Deliatynskiy R., Rybchyn R. Otets Volodymyr Koropetskyi (1892 – 1964): shtrykhy do portreta / R. Deliatynskiy, R. Rybchyn // Pokuttia – kolyska ukrainskoho natsionalnogo derzhavotvorennia. Materialy VII naukovokraieznavchoi konferentsii (u ramkakh provedennia IKh oblasnogo vidkrytoho festyvaliu amatorskoho mystetstva «Pokutski dzherela»), m. Tysmenytsia, 14 veresnia 2018 r. / za naukovoї redaktsii I. Fedoryshyna ta A. Korolka. – Tysmenytsia; Ivano-Frankivsk: Lileia-NV, 2018. – S. 198 – 207.
17. Zaiachkivska-Mykhalchuk H. Zaruchnytsia imperii (spohady politviaznia) / H. Zaiachkivska-Mykhalchuk. – Lviv: Vydavnytstvo Tarasa Soroky, 2009. – 204 s.
18. Korolko A. Kulturno-prosvitnytska i hromadsko-politychna diialnist o. Ivana Ozarkevycha (1826 – 1903) v konteksti ukrainskoho natsionalnogo vidrozhennia / A. Korolko // Pytannia istorii Ukrainy. – 2013. – T. 16. – S. 37 – 44.
19. Kupchynskiy B. Vikno. Istoryia sela vid naidavnishykh chasiv do nashykh dniv / B. Kupchynskiy. – Ivano-Frankivsk: Siversiia, 2001. – 360 s.
20. Kupchynskiy B. Istoryia Tyshkivtsiv (v datakh, podiiakh i faktakh) / B. Kupchynskiy. – Kolomyia: Vik, 1994. – 256 s.
21. Lohaza M. Take to v nas zhyttia: Spohady – promovy – esei – komentari – vybrane pro okhoronu zdorovia / M. Lohaza. – Syrakiuzu, Niu-York: Ukraprynt, 1985. – 352 s.

22. Makukh I. Na narodnii sluzhbi: Spohady / I. Makukh. – Kyiv.: Osnovni tsinnosti, 2001. – 572 s.
23. Makukh I. Pamiaty shchyroho prykhylnyka selianskoi osvity (V pershu richnytsiu smerty) / I. Makukh // Ukrainnyi vistnyk. – 1921. – 18 bereznia. – Ch. 43. – S. 2–3.
24. Malytska K. Z pobutu v Mylovanniu / K. Malytska. – Lviv, 1926. – 24 s.
25. Marchuk V. Torhovytisia. Storinky istorii / V. Marchuk, H. Marchuk, N. Marchuk. – Ivano-Frankivsk: LIK, 2010. – 320 s.
26. Matskiv T. Z-nad Dnistra na kanadski prerii: Mii zhyttievyyi shliakh / T. Matskiv. – Edmonton, 1963. – 208 s.
27. Sokhotskyi I. Shcho daly hreko-katolytska Tserkva y dukhovenstvo ukrainskomu narodovi / I. Sokhotskyi. – Filadelfiia, 1951. – 105 s.
28. Chemnyi M. Potoptani mrii / Mykhailo Chemnyi. – Detroit: Nakladom avtora, 1969. – 207 s.

Дата надходження до редакції: 08.11. 2018